

В.П. Жуков,
старший викладач
кафедри музично-інструментальної підготовки
Харківського національного педагогічного
університету імені Г.С. Сковороди

МЕТОДИ РОБОТИ З ШКІЛЬНИМ ОРКЕСТРОМ НАРОДНИХ ІНСТРУМЕНТІВ

Проблема розвитку музичної освіти на основі народної традиції є особливо актуальною за часів глобалізації суспільства, оскільки сучасні суспільні трансформації неможливі без побудови духовної платформи міжкультурного діалогу та усвідомлення важливої ролі збереження національних традицій. Оркестр народних інструментів – є оптимальною формою виховання та навчання учнів, які естетично розвиваються, вдосконалюють гру на народних інструментах, навчаються партнерству та роботі в творчому колективі, що сприяє вирішенню найскладніших педагогічних завдань по усвідомленню національної самобутності народної музичної культури.

Колективна робота в шкільному оркестрі має чітку структуру, об'єднуючу ідею, є надійним способом самовираження кожного учня, яке надає взаємного духовного збагачення учасникам оркестрової діяльності. Ефективність оркестрової роботи в значній мірі зумовлює вміле й гнучке застосування виховних та навчальних методів.

Під методами виховання розуміють способи впливу на людину, взаємодії між керівником і оркестрантом. При необхідності впливу на свідомість, почуття і волю юних оркестрантів застосовуються методи *бесіди, лекції, диспуту або позитивного прикладу*. Значно підвищують позитивну мотивацію, заохочують учасників оркестру до активної діяльності, *бесіди* про видатних діячів музичного і оркестрового мистецтва. Вони стають переконливими зразками для формування способів позитивної поведінки і подолання негативних рис характеру оркестранта-початківця.

У випадках, які потребують організації діяльності та формування досвіду поведінки (громадської або сценічної), використовують *методи педагогічної вимоги, громадської думки, вправи, привчання, створення виховних ситуацій*. Для виховання

організованості та дисциплінованості юних оркестрантів на репетиціях і концертах корисним стає *метод привчання* як демонстрація *зразка або приклада* виконання професійних прийомів та дій (привчання до творчої дисципліни, уваги й тиші під час концерту або репетиції).

Для регулювання, корекції і стимулювання позитивної поведінки юних оркестрантів застосовуються *методи змагання, заохочування і покарання*. *Заохочення* є методом емоційного підтвердження та стимулювання успішних дій і вчинків оркестрантів. Залежно від виховного завдання керівник оркестру може застосовувати такі його варіанти: схвалення, подяку, нагороду, відповідальне доручення, моральну підтримку, прояву довіри і захоплення, турботи й уваги, прощення за вчинок. *Покарання як метод виховання* зорієнтовано на сприймання або гальмування негативних дій оркестранта. Діапазон покарань досить широкий: зауваження, догана, громадське засудження, усунення від важливої справи, сердитий погляд, обурення, дорікання або натяк, іронічний дотеп. Використання методів виховання вимагає від керівника шкільного оркестру цілеспрямованості і наполегливості в гармонійному поєднанні з тактовністю й симпатією. Вибір методів оркестрового виховання стає високим мистецтвом, яке спирається на ґрунтовні психолого-педагогічні знання.

Під методами навчання розуміють упорядковані способи взаємодії між керівником і оркестрантом, під час яких відбувається передача та засвоєння системи знань, набуття умінь і навичок. Наприклад, при необхідності повідомити інформацію застосовують *метод усного викладу* – розповідь як живий і образний, не тривалий за часом виклад, що містить описову інформацію про оркестровий твір. Можна використовувати художню або науково-популярну *розповідь*, що містять пояснення чи доказовий виклад матеріалу, пов'язаний або із засвоєнням термінів і понять, або вивченням правил (виконавської постави, звуковидобування, ансамблю, поведінки на сцені тощо). При поясненні обов'язково наводяться *приклад*и.

Розвитку активності й самостійності оркестрантів має сприяти використання *методу бесіди* (індивідуальної або групової), яка містить систему питань і спрямовує учасників оркестрового колективу до аналізу оркестрового твору (або його виконання) та відповідей. *Методами наочного навчання* є звукова демонстрація та ілюстрація (виконання оркестрового твору на фортепіано, його показ

у записі, грою іншим складом). Значно прискорює процес оркестрового навчання *демонстрація наочних посібників* (таблиць, малюнків, портретів, мультимедійних матеріалів).

Формування умінь та навичок оркестрової гри відбувається за допомогою *практичних методів*, зміст яких полягає в повторенні певних дій. Згідно зі специфікою оркестрового навчання, розрізняються *вправи* для розвитку виконавського апарату (постановчі, формуючі, вдосконалюючі,) та музичного слуху (мелодичного, ритмічного, ладового, тембрового). Вправи також використовують для розвитку музичних здібностей: музичної уваги, музичної уваги, а також важливих рис характеру оркестранта-початківця (цілеспрямованості, спостережливості, волі, наполегливості, відповідальності, артистизму, виконавської надійності). Головним у виконанні вправ є не кількість повторів, а їхня якість та доцільність, прагнення до самоаналізу і самоконтролю, швидкого виправлення помилок.

Корисним є застосування не тільки тренувальних (за зразком ансамблювання), а й творчих вправ у вигляді оркестрової імпровізації. Значна кількість навчальних завдань і необхідність швидко та динамічно діяти, вимагають від керівника шкільного оркестрового колективу застосування навчальних методів відповідно до мети і завдань, які ставить диригент перед творчим колективом, їх умілого поєднання між собою.